

מאור עזריאל

מאור תורתו של מורנו הרב הגאון רבי עזריאל אהרונוביץ זצ"ל

חג סוכות ושמיני עצרת • גיליון 49 • תשפ"ז

ברכת
חג כשר
ושמח
לכל קוראינו
ולכל בית ישראל

מאור המועד

ושמחת בחגך: זמן שמחתנו - שמחה עילאית

שְׁבַעַת יָמִים תַּחַג לַה' אֱלֹקֶיךָ, בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה', כִּי יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹתָיִךְ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ, וְהָיִיתָ אֶף שְׂמֵחַ. (דברים טז, טו)

ומתכפר לו, "והוא יוצא משם שמח".

מאורחותיו

• הליכות והנהגות מהרב זצ"ל •

חג הסוכה תעשה לך

אצל הרב זצ"ל חג הסוכות היה מוקדש להסתופפות תחת צל כנפיו של הקב"ה. במשך רוב שעות היום היה שוהה בסוכה, ב"ציילא דמהימנותא".

את הסוכה המשפחתית היה הרב זצ"ל מקים בחצר ביתו. קודם לכן היה דואג שהעצים לא יאהילו מעליה, ואף מקפיד לגזום את העצים הגבוהים.

יחד עם צאצאיו היה עמל בהקמת הסוכה ואף קוטף סכך מהפרדס הסמוך. הקמת הסוכה דרשה מאמץ, וגם הנדידה מהבית לסוכה בימי החג. על כך היה אומר כי מובא שיציאה לסוכה נחשבת כיציאה לגלות, כדי לכפר, ויציאה לגלות אינה דבר קל...

עם השנים, כאשר המשפחה גדלה, הרחיק את הסוכה כדי שיהיה בה מקום לבני המשפחה ולאורחים שהגיעו לבקר במהלך החג. בני משפחתו קיטטו את הסוכה ובשנים שלאחר מכן הקימו סוכה נוספת לצד סוכתו, שיועדה לשינת צאצאיו. לכבוד סוכות, מדי שנה, היה רוכש כלים יפים חד-פעמי יוקרתי.

בימי חול המועד סוכות היה יושב בסוכה ועוסק בכתיבת פירושו ועוסק בספר משלי. במשך שעות רבות, באווירה המרוממת של הסוכה, היה מעלה על הכתב את פירושו למשלים העמוקים והנשגבים של שלמה המלך, על פי דברי חז"ל בתלמוד ובמדרשים, וכן מדברי הראשונים והמפרשים.

לקראת חג הסוכות, נוסף על הקמת הסוכה בביתו, היה דואג להקמת סוכה ברחבת בית הכנסת "מאור תקוה". סוכה זו שימשה גם את בתי הכנסת הסמוכים. היה אומר במליצה כי סוכה זו היא "סוכת שלום" לכל העדות והחוגים.

בסעודה שלישית בשבת חול המועד סוכות היו מתכנסים בסוכה גם מתפללי בתי הכנסת הסמוכים, והרב היה מוסר לפנייהם דברי תורה. כמו כן, היה רוכש ארבעה מינים עבור כמה מן המתפללים.

המשך בעמוד הבא ←

משפיעה עליו ומכוונת את מחשבותיו. כלשונו: "האדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה תמיד. ורעיוניו וכל עשתונותיו, נתפשות אחרי פועל ידיו".

לפי זה מסביר ספר החינוך את עניין נטילת ארבעת המינים. ימי הסוכות הם ימי שמחה גדולה לישראל, משום שהם זמן אסיפת התבואה ופירות האילן. באופן טבעי, האדם שמח כאשר הוא אוסף את יבולו ורואה את פירות עמלו. אולם מצוה עלינו שהשמחה הזאת לא תישאר שמחה גשמית בלבד, אלא להפוך את השמחה על השפע שתהיה לכבוד שמו יתברך.

ספר החינוך מוסיף שהשמחה הגשמית עלולה למשוך את האדם אחר החומר ולשכח ממנו את יראת האלוקים. לכן נצטוונו "לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת ליבנו לשמו ולכבודו".

זהו אחד מעניינים של ארבעת המינים: לקחת את השמחה הגשמית ולהפוך אותה לשמחה רוחנית.

גם בפרשת הביכורים נאמר (דברים טז, יא): "וְשִׂמְחָתְךָ בְּכָל הַטּוֹב". רש"י מביא מחז"ל שפרשת הביכורים נקראת רק בזמן שמחה, בתקופה שבה האדם רואה את תבואתו ופירותיו ונהנה מהם. מכאן עולה שהקב"ה מבקש מן האדם לקחת את השמחה הגשמית ולהעלות אותה שתהיה שמחה רוחנית ונעלית יותר.

שמחה לפני ה'

כך מביא גם הכלי יקר על הפסוק "וְשִׂמְחָתְךָ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ שְׁבַעַת יָמִים". שהשמחה בחג הסוכות צריכה להיות "לפני ה'", לשם שמחים, ולא שמחה שעיקרה סיפוק החומר בלבד. דווקא משום שסוכות הוא זמן האסיף, כאשר האדם נהנה מן השפע הגשמי שניתן לו, יש צורך להיזהר שהשמחה לא תהפוך לשמחה של ריקנות.

הסכנה הזאת קיימת במיוחד בחגים שבהם אנשים מתקבצים ושמחים יחד. חז"ל הזהירו על כך במסכת קידושין (פא ע"א), שהרגל עלול להביא את האדם לידי ניסיון, מפני שבזמן הרגל מתקבצים אנשים רבים ועלולים לבוא לידי קלקול. לכן נדרשת שמחה אמיתית, שמחה לשם שמחים, ולא שמחה שאינה מכוונת למטרה ראויה.

ירושלים - מקום השמחה והכפרה

השמחה הגדולה ביותר היתה בירושלים ובבית המקדש. ירושלים היה מוקד הטהרה, הכפרה והשמחה.

כמו שאמר דוד המלך בתהילים (מח, א): "יִפְהַךְ נֹחַף מְשֹׁשׁ כָּל הָאָרֶץ". ורש"י מביא מהמדרש (שמות רבה לו, א; מדרש תהלים מח, ב) ש"ירכתי צפון" מתייחס לירך המזבח הצפונית, שבה היו מקריבים את החטאות והאשמות. ואדם שהיה מצטער על עבירות שבידו היה מביא קרבן

חג הסוכות הוא זמן של שמחה. אחד הדברים שחסרים לנו כיום הוא המושג של שמחה. המציאות מבולבלת, הדברים אינם תמיד מתנהלים כפי שתכננו, ולעיתים קשה להבין מה עומד לקרות. דווקא כאשר אנו מתקרבים לחג הסוכות, אנו נדרשים להתחזק בשמחה ולהתכונן אליה.

התורה מצווה אותנו: "ושמחת בחגך ... והיית אף שמח". על היהודי להיות שמח בחג ולהכין את עצמו לקראת שמחת החג. הרמב"ם כותב בהלכות לולב (פרק ח,

הלכה יב): "אף על פי שכל המועדות מצווה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה, שנאמר (ויקרא כג, מ) 'וְשִׂמְחָתְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים".

הנה נא כי בחג הסוכות הייתה "שמחה יתירה" ומצווה מיוחדת להוסיף בשמחה מעבר לשמחת שאר החגים.

שמחת בית השואבה

בחג הסוכות התקיימה שמחת בית השואבה. "אמרנו: כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו" (סוכה פרק ה, משנה א). חז"ל מוסיפים (סוכה נא ע"א) את

השמחה הגדולה שהיתה בבית המקדש: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו". באבוקות של אור, בשירות ותשבחות בליווי כלי שיר בלי מספר, היו רוקדים ושמחים במשך כל הלילה. והעיד ר' יהושע בן חנניה (נג ע"א): "כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה - לא ראינו שינה בעינינו". הרמב"ם (ספ) מדגיש כי החל ממוצאי יו"ט הראשון של סוכות, השמחה היתה נמשכת במשך כל ימי ולילות חול המועד.

בירושלמי במסכת סוכה (פרק ה, הלכה א): "למה נקרא שמה 'בית השואבה'? - שמשם שואבים רוח הקודש, על שם (שעריה יב, ג) 'וְשִׂמְחָתְכֶם מִים בְּשִׁשְׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הַשְּׁמַיָּה'. ומספור שם על יונה בן אמת, שהיה מעולי רגלים ונכנס לשמחת בית השואבה, וסורתה עליו רוח הקודש. מכאן למדו חז"ל שאין רוח הקודש שורה אלא מתוך שמחה. וגם אצל אלישע הנביא אנו מוצאים שכדי שתשרה עליו רוח ה', נדרשה הכנה של שמחה וניגון, ככתוב: (מלכים ב ג, יו) 'וְהָיָה כִּנְגֵן הַמְּנִינִן, וְתָהִי עֲלֵיו יַד ה'".

למדים אנו כי השמחה היא כלי להשגת מדרגות רוחניות ונשגבות.

לרומם את השמחה

יש להבין מדוע דווקא חג הסוכות מתייחד כל כך במידת השמחה. מדוע לא מצאנו הדגשה דומה בפסח או בשבועות?

בספר החינוך (מצווה ש"ד) מביא את שורש מצוות נטילת לולב על פי היסוד שמביא כמה פעמים בספרו בנפש האדם, שמעשיו של האדם משפיעים על מחשבותיו ועל לבו. וכאשר האדם עושה פעולה, היא

• מאורחותיו - המשך מהעמוד הקודם •

בליל הושענא רבה היה מוסר דרשות במספר בתי כנסת בגני תקווה. לקריאת "משנה תורה" היה הולך לבית המדרש של סאסוב בקריית ישמח משה, שם המנהג להוציא ספר תורה ולקרוא בו את כל חומש דברים.

ביום הושענא רבה, במשך שנים רבות, היה נוסע להתפלל במחיצת כ"ק מרן האדמו"ר מאלכסנדר זצ"ל בבני ברק. בשנים שלאחר מכן החל לערוך את תפילת היום הנשגב בבית הכנסת "מאור תקווה", לטובת המתפללים.

בחג שמיני עצרת ושמחת תורה היה רוקד עד כלות כוחו לכבוד התורה בהקפות בבית הכנסת "מאור תקווה", ולאחר מכן בבתי כנסת נוספים. בהקפה שישית היה עושה סיבוב עם הספרי תורה גם בבתי הכנסת הסמוכים. כמו כן, בשנים עברו היה הולך לבית הכנסת של כ"ק מרן האדמו"ר מסאסוב שליט"א ולישיבת "בית אליהו" של הרב ברוידא, ושם המשיך לפזז ולרקוד לכבוד התורה. בהקפות שניות היה הולך לבית הכנסת "גריבה" בקריית אונו ולבתי כנסת נוספים, שם רקד ועלז בשמחת התורה.

התשובה, הכפרה והטהרה, האדם נקרא לעבור את השמחה. העבודה היא להתבונן ביראה ובאהבה, להבין את מקומו של העולם הזה, ולשמוח בכך שהקב"ה בחר בנו לעבוד אותו.

כאשר האדם מכין את עצמו לשמחה, הוא יכול להגיע לשמחה פנימית ואמיתית. "ושמחת בחגך ... והיית אך שמח" - האדם נדרש להכין את עצמו להיות דבוק בה, והקב"ה משפיע אל תוך ליבו את השמחה.

זוהי עבודתנו בחג הסוכות. להרגיש את אהבת ה' ועל ידי כך להגיע לשמחה אמיתית. ואזי כשהשמחה מגיעה, להקדיש את שמחת החג לשמחה של עבודת ה'.

לאחר כל הבלבולים והדאגות של השנה, יש להתפלל שזוכה לשנה של יותר נחת, יותר עבודת ה', יותר שקט, יותר יראת שמים, ובעיקר - הרבה יותר שמחה. השמחה היא עבודה, אך היא גם מתנה. עלינו לעשות את המוטל עלינו, לבקש עליה, להתפלל שזוכה לעבוד את ה' בשמחה.

מחויב בהן. עליו לשמוח בכך שהקב"ה נתן לו אפשרות לקיים מצוות, ללמוד תורה ולעסוק בחכמה. זוהי השמחה האמיתית של האדם.

הסוכה והשמחה הטהורה

בחג הסוכות יש אפשרות להגיע לשמחה נקייה יותר. האדם יושב בצל הסוכה, והיא מגינה עליו. בתוך הסוכה יכול האדם להגיע לשמחה שאינה מעורבת בדברים שאינם ראויים.

לכן חג הסוכות הוא זמן מיוחד לשמחה לשם שמים. זמן שמחתנו. השמחה אינה נובעת רק מרוב דגן ותירוש, אלא מן האפשרות לעבוד את ה'.

זהו גם עניינם של ארבעת המינים. האדם אינו מבקש רק את השפע הגשמי, אלא משתמש בשפע ובשמחת החג כדי לעבוד את הקב"ה.

שמחה של גדולי ישראל

הרמב"ם שם מתאר את שמחת בית השואבה: "ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה. אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדו ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות. אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

נשאלת השאלה: מדוע דווקא אותם הצדיקים היו רוקדים? מפני מה כל אנשים לא רוקדו?

הנקודה היא שהשמחה צריכה להיות לשם שמים. מי שהגיע למדרגה שבה השמחה שלו נקייה ומכוונת כולה לעבודת ה', יכול היה לבטא אותה בריקוד ובשמחה. האחרים באו לראות וללמוד מהם כיצד נראית שמחה אמיתית.

במדרש שיר השירים (פרק א, ד) מבאר את הפסוק שאמר (תהלים קיח, כד) "זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה', נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ", על פי הפסוק שאמר בנו שלמה המלך: "נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ" שהכוונה לשמוח בו יתברך שמו יתעלה: "בך - בישועתך; בך - בתורתך; בך - ביראתך".

כלומר, השמחה האמיתית היא שמחה בהקב"ה, בישועתו ובתורתו.

חג הסוכות - לאסוף שמחה לכל השנה

חג הסוכות הוא לאחר הימים הנוראים. לאחר

על פי זה, אומר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל, בספרו 'מרבח חיים' (סוכות), מיושב כחוט השני הפסוק הבא, שדוד המלך ממשך ואומר: "אֶלְקִים בְּאַרְמְנוֹתָיָהּ, נִדְעָ לְמִשְׁגָּב". מתוך הידיעה וההכרה שהקב"ה שוכן בעיר קודשו, מתעוררת באדם אהבה גדולה אליו. מי שהיה בידו חטא מיהר לכפר על נפשו כדי שלא תיפגם אהבתו. על ידי הכפרה על העוונות התמלא האדם שמחה.

כאשר האדם זוכה לכפרה ולניקיון, הוא יכול להגיע לשמחה אמיתית. לכן נקראת ירושלים "משוש כל הארץ". השמחה שהייתה בעולם כולו התרכזה בירושלים. על פסוק "הָהָר הַטּוֹב הָיָה וְהַלְבֵּן" (דברים ג, כה) מובא במדרש ספרי: "ולמה נקרא שמו לבנון? - שמלבין עוונותיהם של ישראל".

השמחה שלאחר יום הכיפורים

אווה עמו ישראל יתברך שמו ציווה לנו לחגוג את חג הסוכות מיד לאחר יום הכיפורים. יום הכיפורים הוא יום שבו הקב"ה מטהר את ישראל, כפי שנאמר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּף עֲלֶיְכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם". לאחר הטהרה יכולה לבוא השמחה.

לאחר שהאדם עבר ימי התשובה והכפרה, ויצא זכאי וטהור מיום הקדוש, הוא יכול להיכנס אל חג הסוכות, להיות בשמחה. זהו מה שאמר נעים זמירות ישראל (תהלים נא, יב): "לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹקִים, וְרוּחַ נָכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי". כאשר הלב טהור, יכולה להתחדש רוח נכונה. במקום שיש טהרת הנשמה יש גם שמחה.

לכן חג הסוכות הוא המשך ישיר ליום הכיפורים. לאחר שהאדם זוכה לתשובה ולטהרה, הוא מצווה לשמוח. זוהי שמחה של אדם שמתחיל מחדש.

השמחה בעבודת ה'

השמחה בעבודת ה' כל השנה, ובפרט בחג הסוכות, בשמחת בית השואבה, אינם עניין צדדי, אלא יש מצווה להרבות בהם. כפי שפוסק הרמב"ם שם (הלכות יד): "מצווה להרבות בשמחה זו". ובסיום פרק זה (בהלכה טו) כותב הרמב"ם על חובת השמחה בכל המצוות, ואלו דבריו: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפריע ממנו, שנאמר 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב".

האדם אינו צריך לקיים את המצוות רק מפני שהוא

ניצוץ מהמאור

מסלובדקה מבאר שדווקא החולף יכול להפוך לעושר נצחי, כאשר האדם משתמש בו לקיום מצוות ולהשגת יראת שמים.

הגמרא בשבת (ל ע"ב) מבארת את הבדל בין שמחה של מצווה לשמחה שאינה של מצווה: על שמחה של מצווה אמר שלמה "וְשִׂבְחָתִי אֲנִי אֶת הַשְּׂמִיחָה" (קהלת ח, טו); ועל שמחה שאינה של מצווה אמר "וְלִשְׂמִיחָה מֶה זֶה עֲשֵׂה" (קהלת ב, ב). השמחה הראויה היא רק זו המחוברת לעבודת ה'.

בטח בה' ותזכה לשמחה

הרה"ק רבי דודל מלעלוב זי"ע, דרש כמין חומר את הפסוק (דברים ג, טו): "וְלִמְכִּיר נִתְּתִי אֶת הַגְּלָדָה", כך: למכיר - היינו למי שמכיר את הקב"ה, נתתי את הגלגל - את השמחה, עד - לאות ולעדות שהוא מכיר את בוראו, שהוא ירא ה' ובוטח בו. ולכן תשרה השמחה תדיר על פני הבוטח, ואינו דואג את דאגת המחר.

נמצא שהשמחה האמיתית אינה רגש חיצוני בלבד. היא תוצאה של דחילו ורחימו - יראה ואהבה, כשתי כנפיים המעלות את האדם. הדרך לזכות בשמחה היא להפוך את עבודת ה' למרכז החיים. להכיר בזכות לעבוד אותו, לשמוח בחלקו, להסיר את העצבות והדאגות, ולחבר את העבודה ליראה, לאהבה ולתחושת קרבת ה'.

זוהי שמחת חג הסוכות: שמחה נקייה וטהורה, הנובעת מקרבת ה', שזורה ביראת שמים ובאהבת ה', ומבטאת את המקום שבו האדם בוחר להציב את מרכז חייו - בעבודת ה'.

פירוש נוסף מביא רש"י: "ולפי תלמודו, למדו מכאן (סוכה מז ע"ב) לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה". והתמיהה מפורסמת: הרי כלל נקוט בידינו שכל מקום שנאמר בתורה 'אך' הוא לשון מיעוט, וכיצד דרשו חז"ל 'לרבות'. מובא לתרץ שבא לשון שמחה שאינה של מצווה, ולכן בא לרבות הלילה האחרון, ליל שמיני עצרת, שאז ודאי רק יש לחגוג רק שמחה נקייה ועילאית.

יראה ושמחה - דחילו ורחימו

השמחה היא בשלימות דווקא כשהיא משולבת עם יראה. בספר העיקרים מבאר שיש הבדל בין פחד מבשר ודם, העלול לשלול את השמחה, לבין יראת ה', המביאה את האדם לרצות לעבוד את קונו בשלמות. כמו שמובא בתנא דבי אליהו רבא (פרק א) שאמר דוד המלך: "אני שמחתי מתוך יראתי, ויראתי מתוך שמחתי", וכך לומדים במסכת ברכות (ל ע"ב) שלכן נאמר (תהלים יא, א): "עֲבַדְתָּ אֶת ה' בְּיִרְאָה, וְגִילוּ בְּרַעְדָּה". שצריך להיות שילוב של יראה ואהבה.

מוסיף הסבא מסלובדקה זי"ע שכאשר האדם ירא מהקב"ה, עליו לדעת שהקב"ה משגיח עליו ומתעניין בו כאב בבנו. הידיעה שהאדם אינו עזוב אלא נתון לרחמי הקב"ה מעוררת שמחה, ומתוך קרבה זו מתעוררת גם אהבה.

שמחה של מצוה

חז"ל תיקנו לקרוא מגילת קהלת בסוכות, ולכאורה כיצד ספר העוסק ב"הבל הבלים" קשור לשמחה? ביאור אחד הוא שהכרת הבלות העולם מרחיקה את האדם מענייני החולפים ומכוונת אותו לעבודת ה'. הסבא

איך לזכות במידת השמחה?

הרמח"ל במסילת ישרים' (פרק י"ט) מבאר שעיקר גדול בעבודת ה' הוא השמחה, וכדברי דוד המלך: "עֲבַדְתָּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, בְּאוֹר לִפְנֵי בְּרִנָּה" (תהלים ק, ב). השמחה נובעת מן הזכות לעבוד את הקב"ה ולעסוק בתורתו, וככל שהאדם מעמיק בהכרת גדולתו יתברך - שמחתו גדלה.

אולם שמחה זו דורשת עבודה. התורה עצמה תלת את עבודת ה' בשמחה, כמו שאמר משה לישראל שזו הסיבה של הירידה הרוחנית - "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב" (דברים כח, מז). וכך מצאנו שאמר דוד המלך (דברי-הימים א, טז, יז): "וְעַתָּה עֲמֹף הִנְמָצְאוּ פִּה, רְאִיתִי בְּשִׂמְחָה לְהִתְגַּבֵּל לָךְ".

הדרך אל השמחה

כדי לזכות לשמחה יש להימנע מעצבות, שהיא מן הדברים המעכבים את עבודת ה', וכפי שמובא בשם הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע. אך השמחה אינה רק תחושה פנימית.

מי שאינו מתגאה ושמח בחלקו יכול לזכות בה; ואילו מי שתמיד חש שחסר לו ומגיע לו יותר, מתקשה לשמוח. עיקר שמחת המצווה הוא להניח את הדאגות בצד ולשמוח בשמחת ה'. דווקא כאשר האדם מתעלה מעל טרדותיו ועובד את ה' בשמחה, יש בכך בעלה מיוחדת.

על הכתוב "וְהִיָּיתָ אֶף שִׂמֵּחַ" כתב רש"י שלפי פשוטו הכוונה לשון הבטחה ולא ציווי. כלומר: האדם עושה את המוטל עליו - מכין את עצמו לחג, מתכוון כראוי ומבקש שמחה - והקב"ה נותן לו אותה.